

ЗЛОЧИННИЙ ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО НАРКООБІГУ

УДК 343.9

Актуальність теми. В Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст. пройшли кардинальні зміни в соціальній, економічній, політичній, правовій сферах. Однією з найгостріших і складних соціальних проблем, що стало наслідком проведених реформ, став високий рівень злочинності, в тому числі у сфері незаконного наркообігу. Даний вид злочинності самодетермінується суспільством, згодом паразитує в ньому і завдає йому шкоди. Саморозвиток злочинності характеризується ускладненням злочинної діяльності, набуттям нею нових форм, вдосконаленням злочинно витончених вмінь та навичок - не тільки внаслідок зміни обумовлюючих її суспільних обставин і застосовуваних проти неї заходів з боку держави, але також у результаті протікань в ній самій складних кримінологічних процесів [1].

Вищевикладене дозволяє говорити про те, що проблема злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу для держави і суспільства є гострою і щоденною. Його наукове осмислення - це ключ до розуміння не тільки таких головних кримінологічних категорій, як сутність сучасної злочинності, її причинність, особистість сучасного професійного злочинця, а й до боротьби із злочинністю у сфері незаконного наркообігу.

Аналіз досліджень даної проблеми. Дослідженню комплексу проблем які пов'язані із злочинним професіоналізмом, а загалом і злочинності у сфері незаконного наркообігу у своїх працях висвітлювали Антонян Ю.М., Гульдман В.В., Гуров О.І., Даньшин І.М., Долгова А.І., Джужа О.М., Закалюк А.П., Зелінський А.Ф., Костенко О.М., Кудрявцев В.Н., Кузнецова Н.Ф., Лановенко І.П., Лебедев С.Я., Музика А.А., Сенченко Н.І., Пономаренков В.А., Пономаренко Ю.Г., Тулегенов В.В., Філонов В.П. та ін. Незаперечуючи вагомий внесок наукових праць згаданих учених для дослідження даної проблеми існує відсутність комплексної кримінологічної розробки і теоретичного вивчення злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу.

Постановка мети. Метою статті є з'ясування основних понять і положень злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу, які повинні лягти в основу подальшої боротьби з даним негативним явищем.

Виклад основних положень. Період становлення України, як правової держави характеризується загальним загостренням криміногенної ситуації, зростанням злочинності, в тому числі й пов'язаної з незаконним наркообігом. Тільки за 2014 рік в Україні було зареєстровано понад 24 тис. злочинів, у сфері незаконного наркообігу[2]. Необхідно визнати, що сьогодні Україна належить до тієї невеликої кількості держав, які є не тільки споживачами, але й виробниками та зоною транзиту наркотиків [3]. Сучасний стан злочинів, що вчиняються у сфері незаконного наркообігу, характеризуються високим рівнем професіоналізму, постійним удосконалюванням злочинцями механізму вчинення таких діянь.

Професіоналізм - це особлива властивість людей системно, ефективно і надійно виконувати складну діяльність у найрізноманітніших умовах. Злочинна діяльність у той час, коли зловмисникові протистоїть держава в особі її правоохоронних органів, не може бути простою. Тому якщо злочинець системно, ефективно і надійно її здійснює, можна говорити про злочинний професіоналізм.

У юридичній літературі злочинний професіоналізм - це відносно самостійний вид стійкої систематичної злочинної діяльності, суб'єкти якої, володіючи відповідними спеціальними навичками, знаннями і вміннями, займаються кримінальним промислом по здобуванню основного або додаткового доходу, підтримуючи при цьому зв'язок з антисоціальним середовищем, близьким до їх власної орієнтації, установок і субкультури [4]. Дане визначення описує злочинний професіоналізм у більш широкому значенні. На відміну від О. І. Гурова де він розкриває поняття злочинний професіоналізму у більш вузькому значенні, яке ми підтримуємо. Під злочинним професіоналізмом О. І. Гуров розуміє різновид злочинного заняття, що є для суб'єкта джерелом засобів існування, що вимагає необхідних знань і навичок для досягнення кінцевої мети і обумовлює контакти з антигромадським середовищем[5].

Злочинний професіоналізм диференціюється на безліч різних видів залежно від об'єкта, суб'єкта, предметів, способів протиправного посягання і інших критеріїв. У злочинному середовищі налічується понад 100 кримінальних спеціальностей[6]. Злочинний професіоналізм у сфері незаконного наркообігу не є винятком. Більше того, можна сказати, що це один із основних видів злочинної діяльності якій притаманний злочинний професіоналізм. В. В Тулегенов у праці «Классификация криминального профессионализма и ее значение в деятельности подразделений охраны и конвоирования» подає класифікацію в якій провідне місце займає (наркотический криминальный профессионализм) злочинний професіоналізм у сфері незаконного наркообігу[7].

Злочинний професіоналізм у сфері незаконного наркообігу – це стійка злочинна діяльність пов'язана із контрабандою, виробленням, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, збутом, викраденням, привласненням, вимаганням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, що є для суб'єкта джерелом засобів існування, вимагає витончених вмінь та навичок для досягнення мети і обумовлює контакти із злочинним середовищем.

О. Гуров виділив чотири обов'язкові ознаки злочинного професіоналізму, а саме[5]:

- стійкий вид злочинного заняття (спеціалізація);
- витончені вміння і навички (кваліфікація);
- злочини як джерело засобів існування;
- зв'язок з злочинним середовищем.

Наведені ознаки носять універсальний характер і поширюються на увесь контингент злочинців, не залежно від виду кримінальних занять.

Кожна з даних ознак містить властиві їй елементи, через які вони проявляються у злочинній діяльності (незаконному наркообігу). Вони потребують теоретичного обґрунтування.

1) Вид стійкого злочинного заняття (спеціалізація) обумовлюється систематичним вчиненням однорідних злочинів. В нашому випадку злочинів пов'язаних з незаконним наркообігом:

контрабандою, виробленням, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, збутом, викраденням, привласненням, вимаганням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, культивуванням рослин і інших передбачених статтями 305 – 327 кримінального кодексу України, спрямованих на задоволення тих чи інших потреб особи, що виробляє в нього певну звичку, що переходить потім в норму поведінки з чіткою установкою. Про стійкість злочинної діяльності свідчити показник спеціального рецидиву[5]. В даному випадку стійкість злочинної діяльності, навіть незважаючи на усвідомлення невідворотності покарання і пов'язані з ним наслідки, свідчить про тверде переконання особи в необхідності і прийнятності саме цього заняття.

2) Витончені вміння та практичні навички (кваліфікація). Вибір професії не робить людину фахівцем. Для цього потрібні певні знання і навички, іншими словами, відповідна підготовка, яка дозволяє виконувати ту чи іншу роботу. Зазначена особливість характерна і для стійкої злочинної діяльності. По-перше, тому, що злочинцю, для культивування рослин, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів потрібні хоча б мінімальні знання в даній області. По-друге, при вчиненні злочинів у сфері незаконного наркообігу, злочинцю неминуче доводиться стикатися з реаліями науково технічного прогресу наприклад: створювати наркологічні лабораторії (у вільному доступі знаходяться лише окремі елементи (засоби і знаряддя) з яких в подальшому можна виробити технічні пристрої для виготовлення наркотичних засобів), долати різні системи технічного захисту і користуватися сучасними видами засобів для приховування та транспортування тих чи інших наркотичних речовин т. п.. Особливу увагу хочемо приділити засобам які використовують професійні злочинці для приховування та транспортування наркотичних речовин при вчиненні злочинів у сфері незаконного наркообігу.

Проведений аналіз способів приховування при транспортуванні героїну показав, що найбільш часто героїн провозився в одязі, особистих речах, валізах і сумках з подвійними стінка-

ми (85,5%); в салонах і деталях автомобілів (3,3%); внутрішньо порожнинним способом (1,9%); в нижній білизні, натільних по-
ясах, прикріплених до тіла пакетах, у взутті, в тому числі в пі-
дошвах протеза (1,8%); в продуктах харчування та плодоовоче-
вій продукції (7,5%). Зафіксовані випадки перевезення героїну в
трубчастих частинах багажного візка, в аерозольних балончиках,
в електричних свічках, в пачках з-під сигарет, в одязі дитини,
в купе вагонів на полицях у згортках, пакетиках, під матрацом,
поверненням «неякісного» товару, коли зворотне відправлення
вантажу супроводжується насиченням (наповненням) його герої-
ном т.п.[8]. Наведені вище способи приховування і маскуванню
наркотичних засобів, що використовуються наркоділками при їх
транспортуванні, не є вичерпними. В останні роки в незаконно-
му обороті спостерігається тенденція до збільшення синтетичних
наркотичних засобів, як привезених із закордону, так і виробле-
них усередині країни. Особливої уваги заслуговують дані про
спосіб приховування ЛСД (LSD, лезаргінова кислота - напівсин-
тетична психоактивна речовина з сімейства лізергамідів [9]), які
були отримані під час нашого інтерв'ю з працівниками відділу
боротьби з незаконним обігом наркотиків міністерства внутріш-
ніх справ України. Професійні злочинці використовуючи свої ви-
точені вміння та навички прийшли до способу приховування ЛСД
під виглядом «марки». Марка – це звичайний папір, вимочений у
розчині лизаргінової кислоти, розміром звичайної поштової мар-
ки (2,5x2,5 см.) на якій нанесений, як правило кольоровий малю-
нок.

3) Злочини як джерело існування. Відносно злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу, на наш погляд, можна вважати основою. Адже більша частина професійної злочинної діяльності спрямована на отримання доходу і є джерелом засобів існування. За експертними оцінками дохідна частина незаконного наркобізнесу в Україні 0,01 річного державного бюджету. Причому більша її частина після процедури легалізації, як правило, вивозиться за кордон. «Злочинна» грошова маса, яка могла б перебувати в обороті держави і дозволила б вчасно робити хоча б частину соціальних виплат, йде з-під контролю, що

стає однією з причин грошової емісії та збільшення податкового тягаря на учасників цивільного обороту. Ці фінансові кошти створюють економічну основу професійної злочинності в цілому, користуючись якою вона намагається впливати на політичне життя країни, криміналізувати не тільки економіку, але й саму державу.

4) Зв'язки індивідуума з асоціальною середовищем. Людина, що стала на шлях скоєння злочинів, відмовляється тим самим від загальноприйнятих, встановлених у суспільстві соціальних норм поведінки і набуває зовсім нові моделі, характерні для певної антигромадської групи риси так званої «кримінальної субкультури». Кримінальна субкультура - це норми неформальної поведінки, жаргонного мовлення, манер, татуювання та ін. [10]. Її соціальна шкода полягає в тому, що вона потворно десоціалізує особу, стимулює переростання вікової, економічної, національної опозиції в кримінальну, саме тому і є найпотужнішим механізмом детермінування злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу. У ній злочинці знаходять моральні стимули, досвід і з її допомогою прагнуть забезпечити собі відносну безпеку. При цьому систематичне ведення антигромадського способу життя з усіма витікаючими звідси наслідками викликає у людини цілком природну психологічну потребу в спілкуванні з тим середовищем, яке близьке до його власних орієнтацій і установок. Для спілкування у більшій мірі професійні злочинці у сфері незаконного наркообігу використовують асоціальну мову «арго». Мова «арго» обслуговує злочинну професійну діяльність. Вона несе різні змістові функції, починаючи з буденного спілкування між професійними злочинцями закінчуючи конспіративністю для приховування злочинної діяльності у сфері незаконного наркообігу. Як правило вона містить три основні групи понять: предмети, дії та явища. До прикладу на мові професійних злочинців у сфері незаконного наркообігу шприц для ін'єкцій позначається як «машинка, баян, автомат, скрипка»; дію наркотиків у процесі їх застосування позначаються терміном («ширяться» - колотися); назви деяких наркотичних засобів («ганджа» - марихуана), («твердий» - гашиш); («похмурий – героїн); («чорнуха – опій); («перший» - кокаїн) і т.п.[11].

Розглянуті вище ознаки злочинного професіоналізму дозволяють в загальній масі злочинців виділяти професійних злочинців. Хоча єдину характеристику особистості професійного злочинця у сфері незаконного наркообігу навряд чи можна скласти. Обов'язково потрібно відокремити осіб, які скоюють постійно злочини з використання витончених вмій та навичок для збагачення (професійних злочинців), та осіб які скоюють злочини з метою забезпечити себе наркотиками (наркоманів). Тому пропонуємо взяти до уваги дану типологію. Професійні злочинці: 1) виробники наркотичного засобу; 2) скупники-оптовики; 3) збувальники; 4) перевізники; 5) контрабандисти; 6) змішаний тип. Особи, які скоюють злочини з метою забезпечити себе наркотиками: 1) споживачі наркотиків; 2) наркомани [12]. Хоча трапляються неодинокі випадки, що перші можуть і вживати наркотичні засоби. Така типологія особистості злочинця у сфері наркозлочинів дозволила нам відокремити професійних злочинців від наркоманів та сконструювати образ професійних злочинців з урахуванням виконання кожним із них певної ролі.

Для отримання більш конкретного кримінологічного портрету особи професійного злочинця у сфері незаконного наркообігу нами були проведені неодноразові зустрічі та інтерв'ю з працівниками відділу боротьби з незаконним обігом наркотиків міністерства внутрішніх справ України. Що дало нам можливість зробити певні висновки і скласти «релятивний» кримінологічний портрет професійного злочинця. У переважній більшості - це люди віком від 18 до 45 років, які мають вищу освіту (переважно у сфері пов'язаною з медициною), неодружені, з частковою зайнятістю, мають постійне місце проживання. Мають судимість, як правило, за аналогічні злочини. Певна частина з них - вихідці із неблагополучних сімей, але в побуті характеризуються частіше за все позитивно.

Кримінологічний портрет особистості професійного злочинця у сфері незаконного наркообігу має теоретичне і практичне значення, дозволяє зробити більш ефективною і спрямованою роботу для боротьби з таким негативним явищем, як злочинний професіоналізм у сфері незаконного наркообігу. Хоча дана іден-

тифікація є більш динамічна чим статична. Адже з інтенсивним розвитком суспільства його потреб та науково-технічного прогресу змінюються вміння, навички, а загалом і характеристика професійного злочинця.

Висновки. В ході дослідження нами було запропоноване поняття злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу під яким слід розуміти стійку злочинну діяльність пов'язану із контрабандою, виробленням, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням, збутом, викраденням, привласненням, вимаганням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також культивуванням рослин, що містять наркотичні речовини, що є для суб'єкта джерелом засобів існування, вимагає витончених вмінь та навичок для досягнення мети і обумовлює контакти із злочинним середовищем. Комплексне кримінологічне вивчення злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу, наукове пізнання поняття злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу та його ознак, а також типології та кримінологічного портрету особистості професійного злочинця у сфері незаконного наркообігу є запорукою успішної боротьби та попереджувально-профілактичної роботи з даним негативним явищем.

1. Кабанов П. А. *Основы политической криминологии // Преступность среди социальных подсистем. Новая концепция и отрасли криминологии* / Под ред. Д.А. Шестакова. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003.
2. Міністерство внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mvs.gov.ua/>.
3. Латов Ю. В. *В Україні мільйон наркоманів.* / Ю. В. Латов. – К.: Юрінком, 2001. – 120 с.
4. *Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник* / І. М. Даньшин, В. В. Голина, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голини. - 2-ге вид. перероб. і доп. - Х.: Право, 2009. - 288 с.
5. Гуров А. И. *Профессиональная преступность: прошлое и современность.* / Александр Иванович Гуров. – М.: Юридическая литература, 1990. – 442 с.
6. Марлухина Е.О. *Криминология: Учебное пособие.* – М.: Издательско-торговая корпорация “Дашков и К”, 2007. – 372 с.

7. *Кримінальний професіоналізм в місцях лишення свободи : учеб. пособие / В. В. Тулегенов ; Федер. служба исполн. наказаний, Владим. юрид. ин-т Федер. службы исполн. наказа-ний, Каф. уголов.-исполн. права. – Владимир : ВЮИ ФСИН Рос-сии, 2012. – 64 с.*
8. *Оперативно-розшукова профілактика наркоманії та наркозлочинності [Електронний ресурс]. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua-referat.com>*
9. *ЛСД [Електронний ресурс] // Википедия. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%A1%D0%94>.*
10. *Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін. ; за заг. ред. Джужжи О. М. – К. : Юрінком-Інтер, 2001. – 480 с*
11. *Данілін А. Словник жаргону наркоманів [Електронний ресурс] / А. Данілін, І. Данілін. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://i-medic.com.ua/index.php?newsid=25460>.*
12. *Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу [Текст] : дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Пономаренко Юлія Григорівна ; Національний ун-т внутрішніх справ. - Х., 2004. - 19 с.*

Кравчук Д. Д. Злочинний професіоналізм у сфері незаконного наркообігу.

Досліджується поняття злочинного професіоналізму у сфері незаконного наркообігу, ознаки професійної злочинності у сфері незаконного наркообігу, типологія особистості професійного злочинця та кримінологічний портрет особистості злочинця у сфері незаконного наркообігу.

Ключові слова: злочинність, професійна злочинність, злочинний професіоналізм, незаконний наркообіг.

Кравчук Д. Д. Преступный профессионализм в сфере незаконного наркооборота.

Исследуется понятие преступного профессионализма в сфере незаконного наркооборота, признаки профессиональной преступности в сфере незаконного наркооборота, типология личности профессионального преступника и криминологический портрет личности профессионального преступника в сфере незаконного наркооборота.

Ключевые слова: преступность, профессиональная преступность, преступный профессионализм, незаконный наркооборот.

Kravchuk D. D. Criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation

The research explains the complex of problems which are connected with a criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation. This is very actual nowadays, as every year the number of crimes, including crimes in the field of illegal

narcocirculation, is raised more and more. The present situation of crimes in the given field is characterized by a high level of professionalism, a constant criminal's improvement of the studying mechanism of such actions.

The scientific understanding of a concept "a criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation" – is a key to understand not only such main criminological categories as an essence of a present-day crime, its causality, the personality of a present-day professional criminal, but also to fight against the criminality in the field of illegal narcocirculation.

In the research there are analysed different points of view which concern a concept "the criminal professionalism". Taking into account the national and the foreign literature we suggest our determination to such negative phenomenon as the criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation.

The highlighted characteristic of features of the criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation. Each feature has its peculiar elements, by which they are displayed in the professional criminal activity. A special attention is given to skills (of a qualification). There are examined the latest means and the hiding tools of the given criminal activity.

There is analysed the typology of professional criminals in the field of illegal narcocirculation including the implementation by each of them the certain role. And on the basis of the learning of legal literature and the practical knowledge of the workers of the department of the fight with the drug trafficking of the Department of Interior of Ukraine it is given the criminological portrait of the person as a professional criminal in the field of illegal narcocirculation.

The criminological portrait has a theoretical and practical sense, allows to make the work more effective to fight against such negative phenomenon as the criminal professionalism in the field of illegal narcocirculation.

Keywords: criminality, professional crime, criminal professionalism, illegal narcocirculation.

Красій М.О.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНOSTІ І ВЗАЄМОДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 343.13

Актуальність даної теми обумовлена недостатнім рівнем дослідження взаємозумовленості і взаємодії кримінально-правової та кримінальної процесуальної політики і як наслідок це може негативно вплинути на реалізацію кримінальної процесуальної політики.